

מצוות מילה - ראשי פרקים¹

מצוות מילה מיוחדת בכך עשה בכך שהיא אות ברית הטבועה בבשרו של האדם ומקשרת בינו ובין ה'. מצוות המילה מייחדת את עם ישראל, וכפי שדוד המלך אמר מצווה זו מלווה את האדם בכל מקום שבו הוא נמצא (מנחות מג,ב). הרמב"ם הדגיש את חשיבות המילה בדבריו בפירושו המשנה בשבת:

שאם עבר אדם (-לבטל מצוות מילה)... הרי זה עבר על מצוות עשה גדולה וחמורה מאד שאין בכל המצוות כמוה, ולעולם אין לה תשלומין למצוה זו, והרי עונו חמור ממי שעבר עליו חג הסוכות ולא עשה סוכה או ליל פסח ולא אכל מצה. (יט"ו)

וודאי שהרמב"ם לא זלזל במצוות סוכה ואכילת מצה, אך הוא מבדיל ברמת החומרא בין מצוות מילה ובין שאר המצוות. ניתן לראות את ייחוד המצווה גם מהעובדה שמילה וקרבת פסח הם שתי מצוות עשה היחידות שהעונש על אי קיומם הוא כרת- מי שלא כורת את הברית עם הקב"ה עונשו חמור ונכרת מהעולם². בעקבות הרמב"ם אנו מוצאים התייחסות דומה בדברי השו"ע (רס,א) - "וגדולה מצווה זו משאר מצוות עשה".

בפרשת לך-לך (בראשית פרק יז) אנו קוראים על הציווי שהקב"ה אמר לאברהם ולזרעו על מצוות המילה. בפרשה זו התורה מאריכה בתיאור גדרי המצווה וטעמה. אזכור נוסף של מצוות מילה מופיע בתחילת פרשת תזריע (ויקרא יב,ג), אך שם מדובר בתיאור שמופיע כבדרך אגב בהקשר של דיני טומאת יולדת³.

התורה ביארה בספר בראשית שהמילה היא ברית מיוחדת בין הקב"ה ובין זרעו של אברהם. הציווי המחייב מופיע בויקרא וזאת כדי להדגיש שהמילה מייחדת את זרעו מיעקב והופכת אותו ליחידה מיוחדת ושונה משאר העמים⁴.

כבר בפסוקים בפרשת לך-לך אנו רואים שמשמעות המצווה היא כריתת ברית בין הקב"ה וזרעו הנבחר של אברהם. הראשונים והאחרונים שעסקו בטעמי המצוות מזכירים טעם זה בספריהם, כדברי הרמב"ם במורה הנבוכים:

גם ידועה מידת האהבה ההדדית והעזרה ההדדית הקיימות בין עמים שלכולם סימן אחד, והוא בצורת ברית ואמנה. כך המילה הזאת היא הברית אשר כרת אברהם אבינו על האמונה בייחוד השם. כך כל הנימול נכנס בברית אברהם ומקבל על עצמו את בריתו להאמין בייחוד ככתוב: והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחר כך לדלתם לברית עולם, להיות לך לאלהים ולזרעך אחר כך (בראשית י"ז, 7). אף זה עניין חשוב כמו הראשון כטעם למילה, ואולי הוא יותר חשוב מן הראשון. (ג,מט)

כדוגמה נוספת לכך נצטט מדברי הרב יחיאל ויינברג (בעל השרידי אש) בספרו לפרקים:

המילה היא כריתת ברית בין אלוקים ועמו בחירו. אות חיצונית זו של מילה בגופנו, רב כחה להבדיל בינינו ובין אומות העולם, ומהווה קיר מבדיל בינינו ובין עמי הארץ. אמנם מרגישים אנו ברור שקרבן אנו מביאים בזה... (עמוד תמה)

מצוות מילה היא כריתת ברית עם ה', כמאמר הכתוב: "וזאת בריתי אשר תשמרו"... (עמוד רכה)

¹ ראה נושא זה גם במאמרי- 'מילה- מצווה שהיא ברית' בכתב העת המעיין <http://shaalvim.co.il/torah/maayan-article.asp?backto=21&ed=%E2%EC%E9%E5%EF%20%E7%F0%E5%EB%E4%20%FA%F9%F2%&id=581>

² הקשר בין מצוות מילה וקרבת פסח עולה כבר בתנ"ך ובמדרשים. ראה מכילתא דרבי ישמעאל מסכתא דפסחה פרשה ה' שבזכות שתי מצוות אלו נגאל עם ישראל במצרים. לגבי הקשר בין מילה וקרבת פסח ראה בספרו של הרב גורן- 'פסח דורות' בתוך ספרו תורת המועדים. לגבי קרבן פסח ככריתת ברית עם הקב"ה ראה בשיעורו של הרב יוני גרוסמן באתר בית המדרש הוירטואלי לפרשת בא- 'פסח- קרבן או סעודה'.

³ וראה בעניין זה בספרו של הרב אלחנן סמט- 'עיונים לפרשות השבוע' סדרה ראשונה על פרשת תזריע- 'טומאת יולדת ומילה לשמונה'.

⁴ גם הגויים הבינו את משמעות מצוות מילה ולאור כך אנו מבינים את הגזירות שנאמרו בתקופת החשמונאים. באוצר המדרשים (אייזנשטיין עמוד קפה) מוזכר שהיוונים גזרו על שלוש מצוות- שבת, ראש חודש ומילה. בעקבות כך יוחנן בן מתתיהו התחיל את המרד של החשמונאים כנגד הליך ההתייונות. שלוש מצוות אלו נבחרו בגלל ייחודם כמגדיר את עם ישראל כעם, ואמכ"ל.

מילת גוי

הגמרא בעבודה זרה (כו,ב) כותבת שמותר למול גוי לשם גירות אך לא לשם רפואה. הגמרא אינה מתייחסת למקרה שלישי- מילת גוי מכיוון שהוא רוצה לקיים את מצוות מילה אך אינו מעוניין להתגייר. הרמב"ם מתייחס למקרה זה וסובר שאין בעיה למול גוי לשם מצווה:

עכו"ם שצריך לחתך ערלתו מפני מכה או מפני שחין שנולד בו היה אסור לישראל לחתוך לו אותה... אע"פ שנעשית מצוה ברפואה זו שהרי לא נתכוון למצוה. לפיכך אם נתכוון העכו"ם למילה מותר לישראל למול אותו. (הל' מילה ג,ז)

הרמב"ם פוסק שאסור לרפא את הגוי על ידי מילה, אך אם העכו"ם מתכוון במעשה המילה לשם מצווה מותר למולו. לאיזו מצווה הגוי מתכוון- הרי אין הגוי מצווה במילה? לאור שאלה זו הציע הכסף משנה פירוש שעוקר את פשט דברי הרמב"ם. ר"י קארו הבין שהכוונה שהגוי רוצה להתגייר והשאלה האם מותר למול אותו למרות שיש לו גם בעיה רפואית שתיפטר על ידי המילה. לשיטתו ניתן למול גוי רק כאשר מדובר על תהליך גיור, אך אסור למול גוי שסתם רוצה למול לשם מצווה. בעקבות כך השו"ע פוסק את הלכה זו לא בהלכות מילה אלא בהלכות גירות בי"ד סימן רסח סעיף ט.

ישנם ראשונים נוספים שסוברים שאסור למול גוי שלא כחלק מהליך גיור, כך לדוגמה שיטת הרמב"ן (יבמות מו,ב), רש"י (סנהדרין נט,ב) ור' ירוחם כפי שמובא בבית יוסף בסוף סימן רסו- "כתב רבינו ירוחם בשם הגאונים אסור למול הגוי שלא לשם גירות".

ברם, נראה שאין זו כוונת הרמב"ם, ויש לקוראם לאור דבריו בהלכות מלכים פרק י. בהלכה י הרמב"ם כותב- "בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה כדי לקבל שכר, אין מונעין אותו לעשותה כהלכתה...". הרמב"ם מבין שמותר לגוי לקיים מצווה גם אם הוא אינו מחוייב בה. בכלל זה גם מצוות מילה. כפי שנראה בהמשך במעשה זה הוא מקיים מצווה אך בעלת אופי אחר מיהודי.

כדבריו בהלכות מלכים אנו מוצאים גם בתשובה שהוא כתב בעניין זה (תשובות הרמב"ם סימן קמח). הרמב"ם נשאל האם מותר למול מוסלמים ונוצרים לאור דברי הגמרא בעבודה זרה. הרמב"ם עונה שמותר למול את הגוי "לפי שכל מצוה, שהגוי עושה, נותנין לו עליה שכר... ובלבד שיעשנה, כשהוא מודה בנבואת משה רבינו, המצווה זאת מפי אלהים יתעלה, ומאמין בזה, ולא שיעשנה (לסבה) אחרת". הרמב"ם מסביר בתשובה כי יסוד הפסיקה בהלכות מילה נובע מדבריו בהלכות מלכים.

ישנם שני הבדלים מרכזיים בין פסק הרמב"ם ובין פסק השו"ע שמשקפים את המחלוקת ביניהם: 1. הרמב"ם פסק את דין מילת גוי בהלכות מילה, והשו"ע פסק זאת בהלכות גירות. 2. הרמב"ם פסק בלשון מותר למול את הגוי, והשו"ע השתמש במינוח מצווה למול את הגוי. לפי השו"ע ניתן למול גוי רק לשם גירות, ואז יש פעולה זו היא מצווה. לעומת זאת הרמב"ם מבין שניתן למול גוי גם ללא גיור כפי שהוא מסיים את תשובתו- "ואין הפרש בזה בין ישמעאלי לנוצרי. ובכל עת שיבוא אלינו, שנמול אותו לשם מילה, מותר לנו למולו, אף על פי שהוא נשאר בגיותו". האחרונים נחלקו בפסיקת ההלכה: הט"ז (רסג,ג) והלבוש פסקו בעקבות הרמ"א (רסג,ה) שאסור למול גוי, ולעומתם הש"ך פסק שמותר למול בשכר (רסג,ח; רסח, יט). מחלוקת זו ממשיכה גם בקרב פוסקי זמנינו- הרב ברייש (חלקת יעקב י"ד קמט) והרב צבי פסח פראנק (הר צבי י"ד רטו) כותבים לאסור לאור טעם הלבוש שנראה בהמשך, אך הרב עובדיה יוסף (יביע אומר י"ד ח"ב, יט) פוסק להתיר למול אפילו בחינם.

אנו רואים כי לפי מספר פוסקים יש בעיה שגוי יקיים את מצוות מילה. הסיבה לכך נובעת ממהות מצוות ברית מילה- המילה היא לא רק מצווה אלא היא ברית בינינו ובין הקב"ה. כהבנה זו כתבו חלק מהפוסקים שאסרו למול את הגויים היות ואנו לא רוצים לתת לגויים את החותם שמייוחד לנו. כך כותב לדוגמה הלבוש-

ואסור למול גוי שלא לשם גרות אפילו בחול, כיון שאין כוונתו לגייר למה נסיר חרפתו ממנו ולהחתימו בחותם ברית קודש. (עשרת זהב יו"ד רסג,ה)

הברית הינה מיוחדת לעם ישראל, ואין סיבה שנזכה את הגויים בברית זו⁵. לאור טעם זה יש לבחון האם הרמב"ם חולק על הרעיון שעומד בבסיס מצוות מילה הרואה אותה כברית מיוחדת בין עם ישראל והקב"ה. הרב נריה⁶ מסביר כי לפי הרמב"ם הגוי יכול לקיים

⁵ בעקבות סוגיה זו ישנו דיון באחרונים האם מותר למול את בן הישראלי שנולד מן הנכרית. במקרה זה הבן אינו יהודי אך אביו יהודי והוא מעוניין למולו. גם בסוגיה זו מצאנו סברות שמקשרות בין שאלת החותם והאות שבברית והקשר של תינוק זה לעם ישראל. בעניין זה ראה- שו"ע רסו,יג; שו"ת ר' עזריאל הילדסיימר סימנים רל-רלא; שו"ת שרידי אש יו"ד ס-סא; שו"ת דעת כהן סימן קמט; פסקי עוזיאל בשאלות הזמן סימן סד. כמו כן ראה את מאמרו של הרב י. ורהפטיג- 'מילת גוי בתקופת לימודיו כמועמד לגיור', תחומין כח עמוד 291.

⁶ הרב משה צבי נריה- 'מצות מילה וברית מילה', תחומין יא.

את המילה בתור מצווה, אך אין זה חלק מכריתת ברית. הרמב"ם סובר שאפשר לחלק בין מצוות מילה ובין כריתת הברית בין עם ישראל והקב"ה. כאשר יהודי מבצע מילה אין זו רק מצווה אלא ברית, אך אם גוי מקיים אז היא רק בתורת מצווה כשאר מצוות. כסברתו של הרב נריה מצאנו גם בתשובה של הרב עוזיאל (משפטי עוזיאל י"ד תניינא (ח"ב) סימן מה אות ד). הרב עוזיאל כותב שאין איסור למול נכרי אפילו ביום השמיני הואיל ופעולת מילת נכרי שונה במהותה ממילת יהודי-

כי המילה היא אמנם אות ברית לישראל, אבל מילת גוי אפילו אם היא ביום השמיני ואפילו אם הוא עושה זאת לקיום מצות דתו אינה אות ברית אצלו. שאם אין ברית- אות ברית מאן דכר שמה.

לאור כך גם לשיטת הרמב"ם ברית מילה עבור יהודי מהווה ברית ולא רק קיום מצווה. לעומת זאת עבור גוי אין היא יכולה להוות כברית אלא כמצווה ככל המצוות. הראשונים החולקים סוברים שלא ניתן לחלק בין המצווה והברית ולכן אסור למול גוי שלא כחלק מהליך גיור. יש לציין שלא כל הפוסקים סוברים כפי שהסברנו בדברי הרמב"ם⁷ כדוגמת הרב פיינשטיין (אגרות משה י"ד ח"ב, ז):

מה שהקשה כתר"ה ע"מ שכתבתי בסימן ג' דעכו"ם אין להם שום שכר כשעושין מצות שישראל מצוים מהרמב"ם שפי' במתני' דפ"ג תרומות מ"ט בטעם שתרומתן תרומה והקדשן הקדש משום שאע"פ שאינן חייבין במצות אם עשו מהם שום דבר יש להם קצת שכר וכיון שהם משתתפין עמנו בשכר מעשיהן במצות קיימין, הנה ברור שקאי רק על אלו מצות הקדש וצדקה וכדומה... אבל בשמירת שבת ויו"ט והנחת תפילין וציצית וסוכה ולולב ושופר ואכילת כשרות וזהירה משעטנז וכדומה אין להם שום שכר ע"ז דאין שייכין כלל למצות אלו כיון דליתנהו בקבלת התורה ואינם מצות לדידהו כלל כדכתבתי שם. ואף דהדבר הזה מוכרח בסברא נראה מוכרח כן מרמב"ם פ"י ממלכים שכתב בה"ט דעכו"ם שעסק בתורה ועכו"ם ששבת אפילו באחד מימות החול ועשה מועד לעצמו חייב מיתה ומסיק כללו של דבר אין מניחין אותו לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתן אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצות או יעמוד בתורתם ולא יוסיף ולא יגרע... וגם כיון שעושה זה למצוה הרי אין לך חדוש דת גדול מזה כיון שקבע זה למצוה, ויש למילף גם זה מאיסור שביתה דנאסר אף בכונה למנוחה בעלמא ולא למצוה משום דנראה כחדוש דת...

אך במאירי שם (סנהדרין נ"ט) משמע שיש לו שכר שכתב בעוסק בעיקרי ז' מצות ובפרטיהם מכבדין אותו אפילו ככ"ג וכ"ש אם חקירתו לדעת עד תכלית שלימות תורתנו כדי להתגייר וכ"ש אם עוסק ומקיים עיקרי מצותיה לשמה אף בשאר חלקים שבה שלא מז' מצות עיין שם דכיון שכתב כ"ש משמע שגם בזה הוא כעוסק בז' מצות שיש לו שכר, אבל כיון שבארתי שזה לא אפשר מוכרחין לומר שאיזה טעות סופר יש שם...

ומש"כ כתר"ה שהרמב"ם פ"ג ממילה ה"ז שכתב בעכו"ם שבא לחתוך ערלתו מפני מכה אסור אף על פי שנעשית מצוה ברפואה זו לפיכך אם נתכוין למילה מצוה למול שכוונתו לקיום מצות מילה ולא לגרות וכן מפרש המשיג במאירי בשם אביו, הוא הבל שכוונת הרמב"ם בנתכוין למול לגרות כדפי' הכ"מ... אך שיקשה מה שכתב תחלה בהאיסור למול אף על פי שנעשית מצוה ברפואה זו שהרי לא נתכוין למצוה, איזה מצוה יש במה שמל את העכו"ם והכ"מ והב"ח לא ביארו זה. אבל הא"א לומר שכוונתו שעכו"ם כשרוצה למול בלא גרות הוא מצוה כפי' כתר"ה דבלא כוונה למצוה ודאי גם כתר"ה לא יאמר שיהיה שכר לעכו"ם שעושה מצוה שלא מחוייב בה, ואין לפרש שכוונתו לקיים מצות מילה אך לא להתגייר שאסור דהא כתב הרמב"ם שלא נתכוין למצוה ואיך נפרש שנתכוין למצוה ולא לגרות. ולכן צריך לפרש שהרמב"ם מחלק דהא דתניא שמותר למול לשום גרות אף ביש לו מורנא הוא רק בנתכוין למצוה שהוא להתגייר לשם שמים אף שעדין הוא עכו"ם דחסר טבילה וגם אפשר לא קבל עדין המצות לגמרי כי עיקר קבלת המצות אפשר הוא בשעת טבילה דהרי יכול לחזור בו מ"מ כיון שהוא להתגייר ליכא איסור רפואה שהרי הוא כמציל ומרפא לישראל דתלינן שלא יחזור בו. אבל ברוצה להתגייר שלא לשום מצוה אלא בשביל איזה דבר אף דבדיעבד הוא גר ונמצא שהמילה היתה מעשה מצוה וגם מברכין על מילה זו כעל מילת גר שנתגייר לשמה, דאל"כ איך נקראו ב"ד המקבלין אותן רק בשם ב"ד הדיוטות הא עברו על ברכות לבטלה דבשעת מילה ובשעת הטבילה שהם עבריינים אלא ודאי דמ"מ כיון שנעשה גר בדיעבד הוא מעשה מצוה, מ"מ באם יש לו מורנא שמתרפא בהמילה אסור למולו מצד איסור רפואה כיון דעדין עכו"ם הוא ואף שרוצה להתגייר הא לא נתכוין למצוה וצריכין אנו לדחותן ויש גם לחוש שיחזור בו ולא יטבול ואף אחר שיטבול לא ישמר דיני התורה לכן איכא עדיין איסור הרפואה לעכו"ם עד אחר שיטבול דנעשה כבר כישאל ממש. זהו פירוש המוכרח בדברי הרמב"ם.

⁷ ראה בעניין זה גם בשיעורו של הרב אשר וייס בנושא שמנסה להביא ראיות לשיטת הרמב"ם- <http://www.torahbase.org/?p=1453>.

דבריו של האגרות משה ברמב"ם נראים קשה בלשונו וכן לאור דבריו במקומות הנוספים.

מציצה במילה – ראשי פרקים

שאלת מציצה במילה הינה שאלה הלכתית הנוגעת בשאלות יסוד בתחום הרפואה וההלכה ועומדת בפולמוס רב שנים הקשור למלחמה כנגד הדת. בעקבות כך נושא זה מהווה אבן יסוד בדיונים סביב היחס בין התקדמות הרפואה לבין ההלכה, וכן במאבקי אורתודוקסיה ורפורמה. הגמרא במסכת שבת אומרת:

אמר רב פפא: האי אומנא דלא מייץ – סכנה הוא, ועברין ליה. פשיטא, מדקא מחללי עליה שבתא – סכנה הוא! – מהו דתימא: האי דם מיפקד פקיד, קא משמע לן: חבורי מיחבר. ודומיא דאיספלינית וכמון, מה איספלינית וכמון – כי לא עביד סכנה הוא, אף הכי נמי – כי לא עביד – סכנה הוא. (קלג, ב)

מהגמרא עולה כי מעבירים מתפקידו מוהל שלא מוצץ וכך ההלכה. יסוד חיוב המציצה קשור בסכנה ולכן מותר לחלל שבת על המציצה. הגמרא אינה מפרשת מהי אותה סכנה שיש בהימנעות ממציצה. הרמב"ם הרחיב קצת יותר מדברי הגמרא:

ואח"כ מוצץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות רחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה, וכל מי שאינו מוצץ מעבירין אותו, ואחר שמוצץ נתן עליה אספלינית או רטייה וכיוצא בהן.

(הלכות מילה ב, ב)

טעם המציצה לשיטת הרמב"ם היא מפני הסכנה, וההסבר הוא כדי שיצא הדם ממקומות הרחוקים. לדברי הרמב"ם הוצאו שני הסברים:

1. המטרה של המציצה היא יציאת הדם ממקומות רחוקים. הישארות הדם במקומות אלו מהווה סכנה לנימול.

2. לפי ההסבר השני הדם לא מהווה סכנה, אלא שיציאת הדם מהמקומות הרחוקים מהווה סימן לכך שפעולת המציצה היא בשיעור היעיל כדי למנוע סיבוך.

הרב ד"ר מרדכי הלפרין עמד על משמעות המציצה וכך הוא כתב במאמר בנושא⁸:

מייד לאחר חיתוך או פגיעה בעורק דם, דפנות העורק מתכווצות וחוסמות, או לפחות מקטינות, את המשך הזרימה. ההתכווצות נגרמת הן על ידי רפלקס עצבי אך בעיקר על ידי תגובה מקומית של שרירי דפנות העורק, שגורמים, כנראה, להולכת פוטנציאל פעולה לאורך כמה סנטימטרים של דופן העורק. כריתת העורלה יכולה, אם כן, להביא לחסימה זמנית של עורקי-הגב עקב התגובה המקומית לחיתוך עורקי העורלה - המתפצלים מעורקי-הגב - בזמן חיתוך העורלה.

חסימה כזו שראשיתה התכווצות שרירי העורק, ממשיכה להתפתח לחסימה קבועה באמצעות מנגנוני הקרישה של הדם. רק פתיחה מיידיית של החסימה ההתכווצותית תמנע את המשך תהליך הקרישה המקומית ואת הפיכת החסימה לקבועה. אמנם חסימה כזו, גם אם תמנע את אספקת הדם של עורקי הגב לעטרה, לא תמנע, בדרך כלל, את אספקת הדם האלטרנטיבית לעטרה באמצעות עורקי השופכה המוגנים והמרופדים. אולם באותם מקרים בהם קיימת פגיעה מולדת בעורקי השופכה, עלולה החסימה הזמנית בעורקי הגב להביא להיפוקסיה חריפה של העטרה, להפוך לחסימה קבועה, לגרום נזק בלתי הפיך ואף לסכן את התינוק.

לעומת זאת, המציצה מייד אחר המילה, יוצרת תת-לחץ ברקמות ובכלי הדם של העטרה, ובכך מעלה את מפל הלחצים בין כלי הדם שבבסיס האבר לבין כלי הדם שבראשו. כשהפרש הלחצים בין כלי הדם בבסיס האבר לבין המשכם בעטרה גדל - החסימה הזמנית החריפה עשויה להיפתח, הדם עשוי לחזור ולזרום לעטרה, כך שגם סכנת ההיפוקסיה החריפה המיידיית וגם הסכנה להתפתחות חסימה קבועה באמצעות תהליך הקרישה, פוחתות במידה ניכרת.

ברור איפוא, כי דברי חז"ל והפוסקים שהמציצה עשויה למנוע סכנה לתינוק, מתאימים במדויק למידע הרפואי העדכני שבידינו. המציצה, כמו גם הרחיצה בחמין, מהווים נדבך חשוב במאבק להקטנה מרבית של סיכוני המילה... עם הבנת הדברים כפשוטם מומלץ, בדרך כלל, לשוב ולעיין בדברי הראשונים. ואכן, עיון חוזר בדבריו של רבי יעקב הגוזר, מאשר, באופן מפתיע, את ההבנה הרפואית המעודכנת:

מציצה כיצד? אחר הפריעה מייד מכניס את האבר לתוך פיו ומוצץ את הדם בכל כוחו **משום שהדם נקריש בפי האמה וסכנה הוא אם אינו מוצץ**. כדאמרין בפ' ר"א: אמר רב פפא ...

⁸ מציצה ורחיצה בחמין לאחר ברית המילה / הרב ד"ר מרדכי הלפרין, שנה בשנה תשס"א. וראה בהרחבה בנושא זה בספרו 'רפואה מציאות והלכה'. בדברים המובאים כאן נעזרתי גם בשיעור של חברי ד"ר נדב וילנר.

לסיכום ניתן לומר כי לאור הלקחים הקליניים שהפקנו בשנים האחרונות ממקרי היפוקסיה של העטרה אחרי מילה, ולאור הידע האנטומי והפיזיולוגי המודרני של השנים האחרונות, חזרנו סוף סוף להבין את הסיבה הרפואית להוריית המציצה של חז"ל כפשוטה

החידוש במאמר הוא שלמרות שברוב הנימולים גם בלא המציצה לא תהיה בעיה, הרי שבחלקם (ולעתים זה נפוץ במקומות מסוימים), ובפרט באלה שיש להם מומים אנטומיים (כמו היפוספדיאס) הדבר ימנע היפוקסיה ספונטנית של ראש העטרה. במקורות קבליים עולה גישה שונה שלא רואה את טעם המציצה משום הסכנה אלא כעניין העומד בפני עצמו במצוות המילה. כמו שעולה בדברי ר' שמעון קלוגר ופוסקים נוספים:

דבר אשר רצו המתפקדים לחדש שלא למצוץ הדם רק להניח רטי' וכו'. כדי לדעת מה שתשיב לאפקורס ציינתי זה דעפרא לפומייהו לבטל זה ומבואר בדברי התיקוני זוהר תיקון ל"ז דמילה ופריעה ומציצה הם ג' ובצירוף י"ג ברייתות שנאמרה על המילה הוי ט"ז והוא חרבו של הקדוש ברוך הוא שיש לו ט"ז פיות עיין שם וכוונתו עפמ"ש הספרים דיוה"ך נקרא שם חרבו של הקדוש ברוך הוא דהיינו י"ו ה"ך דחרב המכה הוי י"ו פיות לו ולכך חלילה לשנות מנהגן של ישראל: (שו"ת האלף לך שלמה חלק יורה דעה סימן רסב)

הפולמוס סביב נושא המציצה במילה החל במאה ה-19 וממשיך עד ימינו. המתנגדים להליך זה תולים זאת בסכנה רפואית וחשש מהדבקה במחלות. הרחבה בנושאים אלו ניתן למצוא במקורות השונים הפנינו אליהם. בהקשר זה רק נעיר על תחילת המחלוקת בנושא. הפולמוס החל בשנת 1837 כאשר מתו בווינה כמה תינוקות לאחר מילה עם מציצה על יד הפה. פרופ' ורטהיימר מנהל בית החולים היהודי של וינה מונה לחקור את הנושא ע"י השלטונות והוא פנה לרבי אליעזר הורוויץ שפנה לחת"ס בנוגע לחובת מציצה במילה. החתם סופר ענה שאפשר למצוץ בעזרת תחבושת ספוגה בין או בכל אמצעי אחר ויש לקבל את דעת הרופאים שיש סכנה במציצה בפה:

1. סילת ס"ז נבחי ליום ה' ב' סנט תקנ"ז לפ"ק.
שנים וכו' ש' חורן ימים וטנות חיים לידודי תלמידיו הכנז וכו' חוס' חלענז
סב"ל סורויון כ"ז חנ"ד בע"מ וזיען.
יקדחו הביעני ויפס כתנז כו לח נתלח מליצה נפס דוקח כ"ח לתקנזים
סחומכיס לתתק הדין על ידי סה וספתים, וחין לנו עסק ננסתבות סיכח
דחוכח למוחס לסכנתח כל דהו. והנה שרס מין מלן סכל חחד וכתנז מין חפיס
(חסלי ל') ויהן טל הן סגזיה נסופטיס ננדעון. ונכולס סירכ"י לסזן סחיטה
וכנזסה להוליה דנר תכחו. וכן סירכס דד"ק והרנ"ע יע"ס, וח"כ חין לנו חלה
להוליה סנס מתקומות דחוקות יס"י על חוזה סעולה סיכ"י, ויס להחתיק
החומחיס על זס חוזה סעולה ספערל כמו מליצה ספחיס, ועוד חני חומר
חפילו ס"י ספרס גס"ס חרנן נפיו, מ"מ כיון סחין זס מהכסר מליצה חלה
מסוס סכנה והכל ופרע ולח מן ננר ננר מליצה והתנוק חותר נדרומה
וחזיו ערסה. סכח חלה סהוס נסכנה עד סיעסה סעולה להוליה דס מתקומות
דחוקות ונכרק ר"ח דמליצה ילנף ד"ס דומיה דסספלונית וכחון סהוס מסוס
סכנה ס"ג מליצה. והרי סספלונית וכחון נרפ"י חין חנו נוהנין נכחון ככל נס
לח נחוחן סספלונית סונכרו סס דס"ס נחניו ורנח, ס"מ כיון דמסוס נסרחה
הוח חין להקפיד חס התליחו סרופח"י נפולות חחרנפ נמקומס וס"ח הדין נחי
מליצה חפילו ס"י מתכר נחסנה מליצה נפס מ"מ וכוליס להסור נדנר חחר
כיולה נז, חך וזכירו סרופח"יס סחומחיס סיעודו נחחנח חס סספונ ערסה סעולה
מליצה נפס, ויחר חנה חין לחוס לסע"ד. ס' ונפח"סו ווחלומ"סו לנפסו סיקרס
ונסס ח"ג דס"ח. מסי סק' סונר מפפ"דח.

העולה מדבריו בתשובה זו: אין מקום להתחשב בטעמים הקבליים למציצה בפה במקום סכנה. שורש מצ"ץ לא מורה דוקא על שימוש בפה אלא כל דרך שלדעת הרופאים תוציא הדם כמו בפה, אפילו ספוג, זה בסדר. אפילו היה מפורש בש"ס חיוב למצוץ בפה – המציצה היא רק משום סכנה ואינה חלק ממצוות המילה ולכן אפשר להחליפה באמצעים שהם טובים באותה מידה על פי דעת הרופאים המומחים.

התשובה אינה מופיעה בתשובות חת"ס אך מופיעה בשו"ת מהר"ץ חיות ס' ס ובעוד מקומות. התשובה פורסמה בכתב עת של היהודים המשכילים באותה תקופה והשלטונות האוסטריים אסרו מציצה בפה. במקהיל לכך עלו קולות בקרב היהדות הרפורמית הקרואים לביטול מצוות המילה בכלל. תלמידי ומשפחת החת"ס התכחשו לתשובה שנגנזה האשימו את הרב הורוביץ בשיתוף פעולה עם יהודים רשעים ועם השלטונות. המהר"ם שיק, תלמידו של החת"ס, טוען שרבו התיר רק כהוראת שעה לסייע לתלמידו שבוינה על רקע הסיפור של התינוקות שמתו והלחץ של הרשויות, ומתוך חשש לביטול המציצה בכלל.

בקרב הפוסקים עלו גישות שונות החל משמירה על המציצה כפי המסורת המקובלת, ולפי חלק אחר למצוא דרכים למנוע חשש הידבקות במחלות כדוגמת שימוש בשפורפרת סטרילית. נביא לדוגמה את תשובת הרב קוק בנושא (שו"ת דעת כהן (ענייני יורה דעה) סימן קמב):

והנה בין מתנגדי המציצה ישנן ארבע כתות. כת אחת האומרת לבטל לגמרי את המציצה, והם באים בטענות מצד חכמת הרפואה, שאומרים הרופאים שבזה"ז מניעת המציצה אין בה סכנה, ולהיפך המציצה תוכל להביא לידי סכנה ע"י מחלות מתדבקות וכיו"ב. הכת השנייה היא, האומרת לקיים את המציצה ע"י ספוג או פקולין, שנותנים על מקום החתך ואומרים שגם זה מוצץ את הדם. הכת השלישית היא, שהם רוצים למצוץ ע"י מכונה עשויה ע"י לחיצת האויר. והכת הרביעית היא, שאומרת למצוץ ע"י הפה, אבל ע"י הפסק של שפורפרת של זכוכית, כדי למנוע החשש של הסכנה.

והנה עם החפצים לעקור את כל המציצה כולה אין לנו מה לדבר כלל, ואין לנו לזוז מדברי חז"ל, שאמרו האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברינן ליה, שבת קל"ג ב'. ואף על פי שהם תולים עצמם לומר שנשתנו הטבעים, כדמצינו כמה פעמים בדברי חז"ל... מ"מ אין בדבריהם של אלה המתנגדים כלום. חדא, שבכ"מ שאנו אומרים נשתנו הטבעים, צריכים ע"ז הוכחה ברורה ונסיון מבורר, וכאן אין להם בזה שום בירור. ולא עוד אלא שכל עיקר נאמנות הרופאים אינו כ"א מפני הספק, וסומכין עליהם להקל בחילול שבת ובתענית יוה"כ, ובשאר עניני איסור, מפני הסכנה, משום ספק נפשות להקל... אבל במידי דאורייתא אין לנו ראייה דנקטינן ידיעת הרופאים לודאות, וא"כ כיון שחז"ל אמרו שבלא המציצה הויה סכנתא צריכים דוקא לדעת ידיעה ברורה שאין שום סכנה, וע"ז אין להם שום נאמנות. וא"כ אפ"י אם הם בודאים מדעתם חשש סכנה, אנו אומרים אין ספק שלהם מוציא מידי ודאי של חז"ל, ובמניעת המציצה יש ודאי סכנה, והחששות שלהם אינם אלא דמיונות וספיקות בעלמא.

אמנם כ"ז הוא בביטול הגמור של המציצה. אבל אם מוצצים באיזה אופן, אז אין לנו ראייה שהוא נגד חז"ל. וכל מה שהאריכו בזה באיזה ספרים אחרונים אין להם יסוד. אלא שמציצת הספוג או הפקולין אי אפשר לקרא בשם מציצה, מפני שאינה מוציאה את הדם ממקומות הרחוקים, ונאמן עלינו הרמב"ם, שהובאו דבריו בשו"ע סי' רס"ד, שיסוד המציצה הוא כדי שיצא הדם מהמקומות הרחוקים, ובזה יפה כח המכונה מכח הספוג ומ"מ גם היא אינה בטוחה כ"כ שתפעול יפה את פעולתה, ואי אפשר לסמוך במקום סכנה על דמיונות המחדשים.

אבל אם מוצצים בפה אלא שמפסיקין בשפורפרת כדי להתרחק מחשש סכנה, אז נראה שהכל הולך אחר כונת הלב: אם נראים הדברים שהם מבקשים תואנה, וחפצים לזלזל במנהגי ישראל, אז צריכים לעמוד לנגדם שלא להניחם לשנות כלום ממה שנהגו אבותינו מקדם, למצוץ בפה בלא הפסקת שפורפרת, אבל אם נראים הדברים שיש שם איזה חשש סכנה, מצד המוצץ שהוא נגוע באיזה מחלה בפנימיות גופו או בפיו או בשיניו, או מצד הילד, שיוכל להזיק להמוצץ, בכה"ג. אין לנו שום יסוד להחמיר ולומר שהמציצה בפה ע"י הפסק של שפורפרת אינה מציצה, רק שצריכים להשגיח שיהיה האויר של השפורפרת תוהו יפה ע"י פקולין רכים, באופן שיוכל המוצץ למצוץ יפה ושיצא הדם ממקומות הרחוקים, ושלא להשתמש בזה בקביעות כ"א במקום שיש ע"פ הרופאים איזה חשש סכנה, וכמש"כ.

לסיכום נוסף של הנושא ראה גם בנייר עמדה של הרבנות הראשית בנושא בכתובת הבאה:

http://www.rabanut.gov.il/VF/ib_items/443/%D7%9E%D7%A6%D7%99%D7%A6%D7%94%20%D7%99%D7%A9%D7%99%D7%A8%D7%94%20%D7%91%D7%A4%D7%94%20%D7%91%D7%9E%D7%99%D7%9C%D7%94%20%E2%80%93%D7%A2%D7%9E%D7%93%D7%94%20%D7%A8%D7%A4%D7%95%D7%90%D7%99%D7%AA-%D7%94%D7%9C%D7%9B%D7%AA%D7%99%D7%AA.pdf